

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Mikołaj Pawlak

Warszawa, dnia 29 listopada 2019 roku

ZSR.422.2.2019.MK

**Prezisi
Sądów Apelacyjnych**

opierając się na analizie spraw indywidualnych prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka, z przykrością stwierdzam, że organy prowadzące postępowanie przygotowawcze i sądowe nie zawsze czuwają nad właściwą reprezentacją małoletniego w toku postępowania karnego przez ustanowienie kuratora w celu realizacji jego uprawnień jako strony postępowania.

Zgodnie z art. 51 § 2 k.p.k., jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje. Jednocześnie art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. stanowi, że żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Przepis ten stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym (art. 98 § 3 k.r.o.). Dla dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, którego żadne z rodziców nie może reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia kuratora reprezentującego dziecko (art. 99 § 1 k.r.o.).

Literalna wykładnia art. 98 § 3 k.r.o. nakazuje przyjąć, że określone w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym zasady reprezentacji małoletniego znajdują zastosowanie we wszystkich postępowaniach sądowych. Przepis nie różnicuje bowiem postępowań w zależności od ich przedmiotu oraz tego, przed jakim sądem toczy się sprawa. Dotyczy on więc także postępowania karnego (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

**Rzecznik
Praw Dziecka**
Mikołaj Pawlak

Gdy pokrzywdzonym jest małoletni – co do zasady – reprezentują go rodzice. Jednak w szczególnej sytuacji, gdy podejrzanym (oskarżonym) o popełnienie przestępstwa jest jedno z rodziców, dziecko nie może być reprezentowane przez drugie z rodziców. Art. 99 § 1 k.r.o. wskazuje wyraźnie na kuratora jako na podmiot, któremu przysługuje legitymacja formalna do działania w imieniu małoletniego, w sytuacji w której nie mogą tego czynić jego rodzice.

Konieczność taką wyrażono w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010/10/84. Zgodnie z jej tezą jedno z rodziców małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugie z rodziców.

W chwili obecnej pogląd wyrażony w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2010 r. jest ugruntowany zarówno w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i w orzecznictwie sądów niższych instancji, a przepis art. 51 § 2 k.p.k. jest wykładany w sposób jednolity i zgodnie ze wskazaniem zawartymi w uchwale (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2010 r., III KK 315/09, Lex nr 686665; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2011 r., V KK 125/10, OSNwSK 2011/1/27; z 18 października 2011 r., sygn. akt V KK 209/11, OSNwSK 2011/1/1879; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2012 r., I KZP 9/12, OSNKW 2012/7/73).

Trybunał Konstytucyjny badając zgodność z Konstytucją normy konstruowanej na podstawie art. 51 § 2 k.p.k. w zw. z art. 98 § 2 pkt 2 k.r.o. w zw. z art. 98 § 3 k.r.o. w zw. z art. 99 k.r.o., podkreślił, że obowiązek ustanowienia kuratora dla osoby małoletniej pokrzywdzonej przestępstwem w postępowaniu karnym, w którym podejrzanym lub oskarżonym o to przestępstwo jest jedno z jej rodziców, istnieje bez potrzeby ustalania, czy dobro dziecka wymaga ustanowienia kuratora, oraz bez ustalania tego, czy drugie z rodziców, przeciwko któremu nie jest prowadzone postępowanie karne, może w należyty sposób reprezentować interesy dziecka w tym postępowaniu. **Tylko obligatoryjne wyznaczenie kuratora do reprezentowania praw dziecka gwarantuje zachowanie standardów rzetelnego procesu karnego** (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 21 stycznia 2014 r., SK 5/12, OTK-A 2014/1/2).

Obowiązek wyznaczenia kuratora do reprezentowania praw dziecka został ustanowiony w przepisach rangi ustawowej i ma na celu ochronę małoletniego pokrzywdzonego w całym procesie karnym. Ochrona przewidziana w przywołanych przepisach nakierowana jest

na uniknięcie sytuacji, w której interesy jednego z rodziców mogłyby przeważać nad dobrem i interesami pokrzywdzonego dziecka.

W świetle tych rozważań chciałbym zwrócić uwagę, że wśród prowadzonych w Biurze Rzecznika Praw Dziecka spraw indywidualnych nadal zdarzają się sprawy karne, w których osoby małoletnie, pokrzywdzone w wyniku przestępstwa jednego z rodziców, nie są reprezentowane przez kuratora. W jednej z takich spraw sąd uznał, że brak jest przesłanek zarówno formalnych, jak i materialnych, aby występować na etapie postępowania sądowego o ustanowienie kuratora dla małoletniego pokrzywdzonego. W uzasadnieniu tego stanowiska wskazano, że wina oskarżonego ojca małoletniego nie jest przesądzona, a dziecko jest należycie reprezentowane zarówno przez nieograniczoną we władzy rodzicielskiej matkę, a także działającego w interesie wymiaru sprawiedliwości prokuratora.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 10a ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2017 r. poz. 922, z późn. zm.) zwracam się z prośbą o uwrażliwienie wszystkich sędziów orzekających na terenie Państwa Apelacji na opisany problem i konieczność wyznaczania przez sąd opiekuńczy kuratora do reprezentowania praw małoletniego w postępowaniu karnym, w którym oskarżonym o przestępstwo jest jedno z rodziców. Niepodjęcie działań zmierzających do usunięcia opisywanych nieprawidłowości stwarza zagrożenie nienależytej reprezentacji dziecka w postępowaniu karnym.

*Do wiadomości:
Pani Anna Dalkowska
Podsekretarz Stanu Ministerstwa Sprawiedliwości*

Z powrotem
RZECZNIK PRAW DZIECKA
Mikołaj Pawlak
Mikołaj Pawlak